

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในระยะนี้มีมัธยมศึกษากำลังได้รับความเอาใจใส่จากนักการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เหตุที่เป็นดังนี้ก็เพราะการศึกษาในระดับกลาง เป็นบ่อเกิดของปัญหาหลายอย่าง และในขณะที่เดียวกันการศึกษาในระดับนี้จะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างมากมาย ถึงแม้การมัธยมศึกษาจะก่อให้เกิดปัญหาแก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกก็จริง แต่ประเทศที่กำลังพัฒนา ย่อมมีปัญหาเกี่ยวกับการมัศึกษามากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว "ปัญหาการมัธยมศึกษาในประเทศที่กำลังพัฒนา มีลักษณะคล้ายคลึงกันหลายประการ เช่น ปัญหาเรื่องหลักสูตรมัธยมศึกษาเน้นหนักในเรื่องการเตรียมเด็กให้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยมากเกินไป ปัญหาเด็กและผู้ปกครองสนใจแต่จะเรียนผ่าวิชาकार ไม่อยากเรียนวิชาชีพ ทั้ง ๆ ที่ประเทศขาดกำลังคนฝ่ายเทคนิคในระดับกลาง เป็นอันมาก ปัญหาการขาดแคลนครูทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ เป็นต้น" การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง ทุกประเทศในโลกนี้ต่างก็พยายามที่จะทุ่มเทเงินทองและหาทางจัดการศึกษาของประเทศตนให้ได้ผลดี ให้ประชาชนได้รับการศึกษาที่ดีที่สุด และจัดให้สนองความต้องการของสังคมให้มากที่สุด การที่ประเทศจะเจริญก้าวหน้าได้ก็ต้องอาศัยการศึกษาเป็นหลัก ตลอดจนการแก้ไขทางสาธารณสุข เพื่อความอยู่ดีกินดี ความเจริญก้าวหน้าของประเทศจะทำได้สำเร็จ ก็ต้องอาศัยการให้การศึกษแก่ประชาชน "การศึกษาเป็นขบวนการเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคคล ช่วยให้คนเจริญเติบโตโดยสมบูรณ์ ถูกต้องตามเจตนาของส่วนรวม การศึกษามีส่วนช่วยให้คนได้เข้าใจตำแหน่งฐานะ คุณค่าของตนในสังคมได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย"^๑

^๑ กอ สวัสดิคพานิชย์, "การมัธยมศึกษาในประเทศไทย", ประมวลบทความการวางแผนการศึกษาและการพัฒนากำลังคน, สำนักงานวางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๑ หน้า ๑๓๑.

^๒ ถนอม มากะจันทร์, ทฤษฎีการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร, (พระนคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๑๔) หน้า ๘.

การศึกษาทุกวันนี้จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคม การศึกษาจะสะท้อนให้เห็นสภาพ และระดับของความเจริญก้าวหน้าของสังคมหรือประเทศนั้น ๆ ประเทศที่มีระดับการศึกษาต่ำ แม้จะมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม รายได้ของประชาชนจะตกต่ำไปด้วย เพราะขาดกำลังคนในการที่จะนำเอาทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ฐานะความเป็นอยู่ก็จะดีไปไม่ได้ ตรงกันข้ามกับประเทศที่มีทรัพยากรไม่มาก แต่ประชากรมีการศึกษาระดับสูง ประชากรของประเทศสามารถจะช่วยบำรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้ามีฐานะเศรษฐกิจมั่นคง มีรายได้สูง ฐานะความเป็นอยู่ดีได้ ผู้ช่วยให้การศึกษาก็คือครู ครูหมายถึงผู้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ไม่มีความรู้ หรือผู้ที่มีความรู้ต่ำกว่า โดยใช้วิชาครูเป็นหลักในการถ่ายทอดความรู้ อบรมฝึกฝนเด็กให้มีความรู้ความสามารถ มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา สอนให้คนเป็นพลเมืองดี โดยครู เป็นผู้นำให้เด็กเอาอย่างในทางที่ดี ชักนำเด็กไปในทางที่ถูกต้อง บุคลิกลักษณะของครูสามารถถ่ายทอดให้เด็กได้ ครู เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมในเรื่องวิธีการเรียนการสอนมาโดยเฉพาะ โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ใช้เพื่อการเรียนการสอน อดอบรม เด็กสามารถรับเอาบุคลิกต่าง ๆ ของครูไว้ได้โดยการเลียนแบบ หรือเอาอย่างจากการกระทำของครู ครูที่มีบุคลิกดีจะช่วยไ้มากในด้านการสอนและการปกครอง ทำให้เด็กเกิดความเลื่อมใสอีกด้วย ซึ่งพอจะกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปได้ว่า ครูมีหน้าที่ดังนี้^๓

๑. หน้าที่ต่อโรงเรียน ครูต้องรักษาระเบียบวินัย ดูแลความประพฤติของนักเรียนโดยทั่วไป โดยไม่ต้องมีคำสั่ง ช่วยในกิจการของโรงเรียน แนะนำเสนอความคิดเห็นในที่ประชุม รักษาชื่อเสียงของโรงเรียนทั้งนอกและในโรงเรียน ให้ความร่วมมือประสานงานกับครูอื่น ๆ มีการติดต่อกับปกครองของนักเรียน

๒. หน้าที่ต่อนักเรียน ครูให้วิชาความรู้แก่นักเรียน ดูแลความประพฤติ อบรมชักจูงเด็กในทางที่ดี สร้างบุคลิกลักษณะที่ดีแก่เด็ก กวดขันความมีระเบียบวินัย สอนให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม ชี้แนวทางปฏิบัติให้เหมาะสมกับกาลเทศะ แนะนำให้เด็กรู้จักช่วยตนเอง แก้ไขปรับปรุงเด็กให้มีความประพฤติเหมาะสม มีการติชม ทำโทษเป็นตัวอย่างแก่เด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม

^๓ มุกดา เจริญสุขเกษม และคณะ, "การผลิตครู", ปฐมนิเทศทางการศึกษา, คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕ หน้า ๗๐ - ๗๑.

๓. หน้าที่ของตนเอง รู้จักรักษานาม譽 ตั้งใจทำงานในหน้าที่ของตนให้เรียบร้อย มีความเสียสละ อุตุน ขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงาน มีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในยามว่าง ปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีความสามารถเข้าใจผู้อื่นได้ดี ฯลฯ

นอกจากนี้ครูยังจะต้องมีบทบาทดังต่อไปนี้

๑. บทบาทในการให้การศึกษา

๑.๑ การให้การศึกษาแก่นักเรียนทางด้านวิชาการ ตลอดจนความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ และการอบรมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี

๑.๒ การให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีจัดการศึกษาผู้ใหญ่ คือ จัดชั้นเรียนในเวลาพิเศษใหญ่ที่มรุหนังสือ จัดชั้นเรียนสำหรับผู้ใหญ่ตามความต้องการของประชาชน ในท้องถิ่นโดยใช้สถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์การสอนที่มีอยู่แล้วในโรงเรียน หรือเขียนบทความทาง การศึกษาลงในเอกสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ จักรายการวิทยุ โทรทัศน์ เพื่อเผยแพร่ความคิดทาง ด้านวิชาการ และแนวการจัดการศึกษาใหม่ ๆ

๒. บทบาทในการอบรมศีลธรรมจรรยา ในการอบรมนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณประพฤดี และลักษณะนิสัยที่ดีงาม ครูควร เป็นผู้ที่มีศีลธรรมอันดีงาม และเป็นแบบฉบับที่ดีของนักเรียนและ ประชาชนทั้งในคานความประพฤดี และการวางตนด้วย

๓. บทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ครูควรจะแนะนำให้นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับขนบ- ธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย ตลอดจนการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม และรู้จักพิจารณาพิจารณาใน การรับวัฒนธรรมตะวันตก โดยเลือกรับแต่สิ่งที่ดีงาม แล้วนำมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับ วิถีถ่ายทอดวัฒนธรรมอาจทำได้หลายอย่าง เช่น

๓.๑ แทรกเรื่องวัฒนธรรมไปในวิชาบางวิชาขณะทำการสอน

๓.๒ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เกี่ยวกับวัฒนธรรม โดยจัดให้มีชุมนุมเกี่ยวกับค่านนี้

สุจิต เพียรชอบ, "บทบาทของครูในสังคม," เอกสารการอบรมหลักบริหารโรงเรียน รุ่นที่ ๑, (สมาคมโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย, สิงหาคม ๒๕๑๒) (อัครสำเนา)

๓.๓ นำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ชุมชนจัดขึ้น

๔. บทบาทในการร่วมกิจกรรมของชุมชน ครูควรจะทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ด้วยการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมเป็นกรรมการหรือสมาชิกขององค์การ กำนัน กุศโลบายต่าง ๆ

๕. บทบาทในการเป็นผู้นำ ครูเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และอย่างน้อยก็เป็นผู้ที่มีความรู้สูงกว่าบุคคลส่วนใหญ่ในท้องถิ่น จึงควรเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และมีความเป็นผู้นำ อันจะก่อให้เกิดความเจริญและความสะดวกสบายในสังคม

๖. บทบาทในการศึกษาวิจัย และวิเคราะห์สังคม เมื่อครูเข้าไปอยู่ในสังคมใด ครูจะได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสังคมนั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วนเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา ขนบประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางเศรษฐกิจ แหล่งวิทยากร ฯลฯ และถ้าครูมีความรู้ความสามารถทางด้านการศึกษา วิจัย ครูจะได้ศึกษาและเก็บข้อมูลต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์วิจัย เพื่อจะได้นำผลมาไขประโยชน์ทางด้านการศึกษา จัดหลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตร ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

๗. บทบาทในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน ซึ่งขึ้นอยู่กับครูเป็นส่วนใหญ่ ถ้าครูได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชนอย่างถ่องแท้แล้ว ครูก็จะสามารถไขแหล่งวิทยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นวัสดุ สถานที่และบุคคลได้อย่างเต็มที่ควย ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนควรบริการชุมชนอย่างเต็มที่ควย เช่น ให้บริการด้านการศึกษา สถานที่และวัสดุสิ่งของตามโอกาสอันควร

๘. บทบาทในการปฏิรูปสังคม จากผลการศึกษาและวิจัยดังกล่าวแล้ว ครูอาจจะพบว่าชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ มีจุดอ่อนและขอบกพร่องอะไรบ้าง ครูควรหาโอกาสปรับปรุงแก้ไขทันที เช่น ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยอันเป็นระบบการปกครองประเทศ เป็นต้น

ครูที่มีความก้าวหน้าในวิชาชีพของตน ควรมีลักษณะดังนี้ ๕

^๕ Glenn Myers Blair, Educational Psychology, (New York, The Mc Millan Company, 1962), pp 538 - 606.

๑. เป็นผู้ที่เรียนรู้อยู่เสมอ ครูต้องเป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และต้องหมั่นศึกษาคนคว้าติดตามข่าวสารต่าง ๆ ทั้งทางคานวิทยากรและสังคม เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาคนคว้า

๒. ประเมินผลและปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เนื่องจากบุคลิกของครูมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติและการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้นครูจึงต้องประเมินและปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เป็นที่เหมาะสมและพึงปรารถนา

๓. รู้จักใช้วารสารทางวิชาการช่วยแก้ปัญหาทางวิชาชีพ ครูจะต้องศึกษาคนคว้าอยู่เสมอ หากมีอุปสรรคในการศึกษาคนคว้า ซึ่งอาจจะเกิดจากตัวครูเองหรือผู้บริหาร ต้องหาทางขจัดโดยรีบด่วน โดยการสร้างนิสัยในการอ่าน ซึ่งผู้บริหารอาจจะช่วยปรับปรุงนิสัยในการอ่านได้หลายอย่าง เช่น

- ๓.๑ จัดหางบประมาณสำหรับซื้อหนังสือคานวิชาชีพไว้ส่วนหนึ่งทุกเดือน
- ๓.๒ รวมมือกับครูและบรรณารักษ์จัดห้องสมุดทางวิชาชีพในโรงเรียน
- ๓.๓ จัดให้ครูมีเวลาวางในแต่ละสัปดาห์ เพื่อศึกษาคนควาควยตนเอง

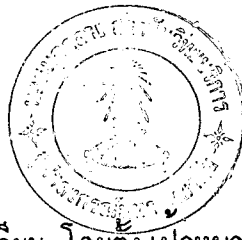
๔. สำนวจตนเองอยู่เสมอ เกี่ยวกับเรื่องที่ทำและผลงานของตน รวมทั้งวินิจฉัยกิจกรรมในห้องเรียน การสำรวจอาจทำได้โดยทดสอบผลการเรียนของนักเรียน สอบถามความต้องการของนักเรียนโดยใช้แบบสอบถาม หรือให้นักเรียนประเมินผลการสอนของครู หรือบุคลิกภาพของครู และอาจใช้การจับบันทึกเหตุการณ์ในห้องเรียน หรือนำผลเหล่านี้มาปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้น

๕. ปรับปรุงกิจกรรมในชั้นดังนี้

– การมอบหมายงาน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน

– การควบคุมกิจกรรม ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานและการจัดกิจกรรม

– การใช้แหล่งวิทยากร ฝึกให้นักเรียนรู้จักอ่านหนังสือ เลือกอ่านหนังสือวารสาร หรือรู้แหล่งวิทยากร รู้จักการใช้อุปกรณ์ต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ รูปภาพ เป็นต้น

- การประเมินผลการเรียน โดยตั้งเป้าหมายการเรียนให้แน่ชัด และทำการวินิจฉัยความต้องการของเด็ก โดยการวัดผล และวางแผนกิจกรรมในอนาคต ช่วยหาทางให้เด็กรู้สึกเป้าหมายของตนเอง มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนของตน วินิจฉัยความต้องการ และประเมินผลตนเอง

๖. ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู โรงเรียนที่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถและความเต็มใจในการทำงานร่วมกันของครู เป็นส่วนใหญ่ งานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของครูได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตร การให้คะแนน เป็นต้น

๗. ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนเสมอ ๆ ซึ่งทำให้ครูมีโอกาสพบปะติดต่อกับครูใหญ่ หรือผู้บริหารมากขึ้น การทำงานร่วมกันช่วยให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ร่วมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับข้อบกพร่องและสิ่งดีของกันและกัน

๘. ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและประชาชน ช่วยให้เขามีความเข้าใจในเป้าหมายของโรงเรียน และยินดีให้ความร่วมมือในการพัฒนาเด็กไปในแนวทางเดียวกัน ความร่วมมืออาจเกิดได้จาก

- จัดโปรแกรมของโรงเรียนให้สนองความต้องการของชุมชน

- ครูให้พ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กเข้าใจว่า การให้งานหรือการบ้าน

เป็นไปเพื่อช่วยเสริมสิ่งที่เด็กเรียน ไม่ใช่เป็นการเพิ่มภาระแก่เด็ก

- ครูและผู้ปกครองอาจนำข้อคิดชม หรือข้อเสนอแนะของแต่ละฝ่ายไปใช้ในการสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงเด็กร่วมกัน

๙. โปรแกรมเพื่อการปรับปรุงครู เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ คือ

๑. จัดการอบรมเป็นครั้งคราว

๒. การฝึกอบรมและประชุมก่อนเปิดภาคเรียน โดยจัดให้มีขึ้นระหว่างครูโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและหาทางแก้ไขปรับปรุงปัญหาต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในปัจจุบันนี้ไม่ได้สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการที่ใฝ่หาเอาไว้ จึงทำให้เกิดปัญหาอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า "ความมุ่งหมายของการศึกษาทั่วไปนั้น เป็นการพัฒนาคนแล้วจะทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง อันเป็นผลที่ได้มาจาก

การที่คนมีการศึกษาคือ แล้วอะไรก็จะติดตามไปหมด เรื่องนี้จึง เป็นของสำคัญและเป็นที่ยอมรับกัน
ทั่วไปว่า ผู้นำประเทศทั้งหลายต้องการที่จะให้ประชาชนพลเมืองของตนมีความเจริญรุ่งเรืองเรื่องควย
การมีการศึกษาคือด้วยกันทั้งนั้น และซัดักปักเปาความโง่เขลา และความทุกขุทรมาน หรือความ
โง่เขลาของประชาชนให้หมดไปด้วยการให้การศึกษา^๖ แต่ในค่านการ เรียนการสอนปัจจุบันนี้
"การเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังใช้การสอนแบบบรรยาย และมุ่งถ่ายทอดแต่เนื้อหาวิชา มีชั่วโมง
เรียนในชั้นมากเกินไป ทำให้โอกาสไปคิดค้นควยตนเองน้อยลง และจำนวนผู้เรียนกับอาจารย์
ผู้สอนไม่สมดุล อาจารย์ผู้สอนมีชั่วโมงสอนมากเกินไป ทำให้หย่อนสมรรถภาพทางการสอนลงได้
และเหตุผลที่สนับสนุนอีกประการหนึ่งก็คือ ไม่มีการวิจัยค้นควยเพิ่มเติมในบางสาขาวิชา ทำให้ไม่
มีการขยายตัวทางวิชาการ"^๗ แต่ในค่านหลักสูตรปัจจุบันได้มีการขยายตัวมากขึ้นทั้งทางค่านวิชาการ
และกิจกรรมทางวิชาการหลายอย่างที่เคยสอนในระดับการศึกษาชั้นสูง ถูกนำมาสอนในระดับมัธยม
ศึกษา และวิชาที่มีอยู่เดิมก็ขยายขอบเขตกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งกว่าเดิมมาก จะเห็นได้ว่า "ครู
ที่มีวุฒิคำจึงมีความรู้ไม่เพียงพอที่จะทำการสอนในระดับมัธยมศึกษาได้ ถึงแม้จะสอนได้ แต่ก็อาจ
จะไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ตามปกติเกือบทุกประเทศถือว่า ครูระดับมัธยมศึกษาจำเป็นต้องมี
วุฒิปริญญาสาขาใดสาขาหนึ่งบวกกับประกาศนียบัตรหรือปริญญาทางการศึกษา"^๘

การสอนวิชาใดก็ตามครูควรถือหลักที่จะต้องทำการสอนจากความสนใจของนักเรียน จาก
เหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้ว เริ่มจากประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ แล้วเพิ่มเติมให้ "การ
สอนที่ดี ครูจะต้องมีการ เตรียมการสอน เตรียมอุปกรณ์ไว้ให้พร้อมขณะทำการสอนก็พยายามให้
นักเรียนได้มีส่วนซักถามและตอบ มีกิจกรรมรวมควย"^๙

^๖ สุรินทร์ สรสิริ, "ปัญหาการศึกษา," วิทยารย, (ธันวาคม ๒๕๑๕) หน้า ๕๓.

^๗ สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย
ปีการศึกษา ๒๕๑๒, (สำนักนายกรัฐมนตรีย : พระนคร, ๒๕๑๔) หน้า ๕.

^๘ สาย ภานูรัตน์, "การสำรวจฐานะอาชีพครูในเอเชีย," ศูนย์ศึกษา, (ตุลาคม ๒๕๐๘),
หน้า ๒๖.

^๙ นวรัตน์ ศรีฤทธิงชัย, "ตัวอย่างการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในประเทศไทย," ศูนย์ศึกษา,
(ตุลาคม ๒๕๐๐), หน้า ๓๓.

ครูจะต้องสอนและอบรมเด็กให้เข้าใจระบอบการปกครองที่ถูกต้อง ใ้รู้หน้าที่และสิทธิของพลเมือง และพยายามปลุกฝังจิตใจของนักประชาธิปไตยให้จงได้ "ครูจะต้องมุ่งสอนเด็กให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีนิสัยและทัศนคติที่ดีตามลำดับขั้นของการศึกษา เพื่อเด็กจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาชีวิตของตนตามแนวทางที่ถูกที่ควร ความชั่วร้ายในสังคมเราห้ามไม่ให้เกิด ไม่ให้มีไม่ได้ สถานที่สุด เสริมอบายมุข ความไม่เป็นธรรม ความฟุ้งเฟ้อ ความแค้นแค้น ยากจน อาชญากรรม ตัวอย่างแล้ว ๆ ของมนุษย์มันต้องมี บทบาทของครูจึงต้องต่อสู้กับสิ่งเหล่านี้ของสังคม การต่อสู้ของครูไม่ใช่การแนะนำให้เด็กหนี แต่สอนให้เด็กรู้สภาพความจริง ให้เด็กรู้เท่าทัน รู้จักผล รู้จักเหตุ รู้วิธีการที่จะแก้ไขหรือปรับตนเองให้ถูกต้อง"^{๑๐}

การที่ครูไทยจะสามารถช่วยให้เกิดการ เรียนรู้อย่างกว้างขวางและเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง เหมาะสมกับวัยของเด็ก ความต้องการของประเทศ และความจำเป็นอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากครูจะต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจในเชิงวิชาการในเนื้อหาแล้ว วิธีสอนก็จะต้องเป็นไปเพื่อช่วยให้ผู้เยาว์ได้สามารถคิดหาเหตุผล จากข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เหมาะสม หรือไม่เกินความสามารถของตน "โดยเหตุที่รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายหลักในการพัฒนาประเทศและพัฒนาคน ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกนั้น ในแง่การให้การศึกษาแก่ผู้เยาว์นั้น การพัฒนาคนหมายถึงการสร้าง ส่งเสริมให้ผู้เยาว์สามารถคิดและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง โดยใช้หลักแห่งปัญหาในชีวิตประจำวันของตน เมื่อเป็นเช่นนั้นการให้การศึกษาในความหมายที่แท้จริงนั้นก็คือการให้หลักวิชาและคุณธรรมอันสูงส่งในการเลือกทางดำเนินชีวิตให้แก่ผู้เยาว์ ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะโลกทัศน์ หรือปรัชญาชีวิตของผู้บริหาร นักวิชาการ และครูที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายในโลกนั่นเอง"^{๑๑}

ความเจริญก้าวหน้าของประเทศมิได้ขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับการศึกษาควบเป็นสำคัญ เพราะการศึกษาสามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลง

^{๑๐} เกรียง เอี่ยมสกุล, "บทบาทของครูในสังคมปัจจุบัน," ศูนย์ศึกษา (มกราคม ๒๕๑๒) หน้า ๗.

^{๑๑} อภิวิทย์ ณ นคร, ดร, "ความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมกับการบริหารการศึกษาไทยปัจจุบัน," ทัศนศึกษาและแนวคิดในการจัดและบริหารการศึกษา, สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย ๒๕๐๘, หน้า ๑๓.

และถ่ายทอดบุคลิกของสังคมได้ ความเจริญก้าวหน้าของสังคม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของบุคคลที่อยู่ในสังคม ย่อมขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของการศึกษา ประเภทของการศึกษา และคุณภาพของการศึกษา การศึกษาอาจสร้างความสงสัยหากระวาง และความขัดแย้งให้เกิดมีขึ้นในสังคมได้ แต่ในทำนองเดียวกัน การศึกษาก็อาจช่วยให้สังคมมีความเข้าใจดีต่อกัน เกิดความไว้วางใจกันและมีความร่วมมือสมานสามัคคีกัน การจัดการศึกษาที่ดีนั้นย่อมจะต้องมีระบบการบริหารงานที่ดี เพื่อควบคุมส่งเสริมความรู้ทักษะ ทักษะ และจิตใจของประชาชนให้อยู่ในแนวทางที่ชาติต้องการ ในการพัฒนาประเทศ การศึกษาย่อมมีบทบาทอันสำคัญยิ่ง ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา การจัดการศึกษา ย่อมจะมีความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การจัดการศึกษามีแนวโน้มพัฒนาให้พลเมืองมีการศึกษามาก ๆ เพียงอย่างเดียวโดยไม่มีจุดหมายแน่นอน การจัดการศึกษาต้องให้สอดคล้องกับการพัฒนาอื่น ๆ ด้วย การที่จะให้การศึกษามีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการดังกล่าว ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลชั้นบริหารการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในคานานี้ด้วย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทของเมืองไทย ควรที่จะได้รับการเอาใจใส่ในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมให้ดีกว่า เพราะเหตุว่าสังคมชนบทเป็นสังคมใหญ่ มีพลเมืองมากถ้าหากพัฒนาให้เจริญเป็นอย่างดีแล้ว ประเทศชาติก็จะพลอยเจริญทางคานานต่าง ๆ ตามไปด้วย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นส่วนหนึ่งที่ควรได้รับการพิจารณา ปรับปรุง แก้ไข และช่วยเหลือ เพราะมีปัญหาเกิดขึ้นหลายคานานทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงสมควรที่จะช่วยกันพัฒนาในทุก ๆ คานานให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคานานการศึกษา

บทบาทของครู เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่น เพราะครู เป็นผู้อยู่ใกล้ชิดสังคมมากกว่า ข้าราชการระดับอื่น ๆ ครูมีชั่วโมงที่สอนแต่เพียงอย่างเดียวตามที่คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจกัน โดยเฉพาะครูสังคมศึกษาเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนและของชุมชนมากที่สุด "เพราะจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษาที่สำคัญก็คือ มุ่งที่จะฝึกให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองดี มีความรู้ มีความคิด รู้จักใช้เหตุผลและวิจารณ์อย่างถูกต้อง รู้จักหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัว และประเทศชาติ รู้จักใช้สิทธิในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตย"^{๑๒}

^{๑๒} Edward A. Krug, The Secondary School Curriculum, (New York : Harper & Brother, 1960), p 300.

สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและธรรมชาติของมนุษย์ ในวิชาสังคมศึกษาเราเน้นหนักไปในเรื่องการอยู่ร่วมกัน และการทำงานร่วมกัน การใช้สิ่งแวดล้อมให้ตรงกับความต้องการ สังคมศึกษาให้คุณค่าทางความงอกงามและพัฒนาการของเด็ก เพราะว่า "หน้าที่อันสำคัญของวิชาสังคมศึกษาตรงกับความมุ่งหมายของการศึกษาคือ พัฒนาการของการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่รวบรวมประสบการณ์ทั้งหมด เพื่อให้เด็กเข้าใจว่ามนุษย์เรามีความเป็นอยู่อย่างไร ให้เด็กเรียนรู้วิธีการว่าจะอยู่ในโลกได้อย่างไร"^{๑๓}

ดังนั้นครูสังคมศึกษาจึงต้องรับภาระเหล่านี้และควรจะมีหน้าที่และบทบาทดังต่อไปนี้^{๑๔}

๑. ส่งเสริมให้เยาวชนมีความปรารถนาหรือฝักใฝ่ในการศึกษาเล่าเรียนอยู่เป็นนิจ
๒. อธิษฐานให้เป็นผู้รอบรู้ทางวิชาการ โดยเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่นั้นให้เข้าใจลักษณะวิชาและขอบเขตของการสอนอย่างลึกซึ้งแจ่มแจ้ง
๓. ต้องเข้าใจลักษณะโดยธรรมชาติของนักเรียน รู้ซึ่งถึงปัญหาความต้องการ ความสนใจ ศักยภาพและขอบกพรองของนักเรียนเป็นรายบุคคล
๔. ต้องสามารถแนะนำแหล่งวิชาความรู้ บุคคลากร หรือข้อมูลความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาคนควาสามารถสร้างทัศนคติที่ต้งามให้แก่นักเรียนในการศึกษาวิชาดังกล่าว
๕. ต้องเป็นผู้มีวัฒนธรรม เข้าใจปัญหาของสถาบันสังคมและชุมชนได้ดีพอสมควร
๖. ควรเป็นสมาชิกที่ดีของสมาคมอาชีพที่ใช้วิชาการชั้นสูง

ผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นปัญหานี้ และคิดว่าถ้ามีการศึกษาวิจัยเรื่องสถานภาพและบทบาทของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงสถานภาพและบทบาทของครู และจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพและการเรียนการสอนของครู ตลอดจนการแก้ปัญหาต่าง ๆ และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในอนาคตด้วย

^{๑๓}ชิตขม กาญจนโชติ, "วิธีสอนสังคมศึกษา," ศูนย์ศึกษา, (มกราคม - มีนาคม ๒๕๑๐),
หน้า ๒๐.

^{๑๔}ถนอม มากะจันทร์, เล่มเดียวกัน, หน้า ๑๑๘ - ๑๒๐.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพและบทบาทของครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาสภาพของครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๒. เพื่อศึกษาบทบาทของครูสังคัมศึกษาทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
๓. เพื่อศึกษาปัญหาของครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับการเรียนการสอน
๔. เพื่อศึกษาแนวทางและความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะ รวบรวมและศึกษาสภาพและบทบาทของครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากครูสอนวิชาสังคัมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

การวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเลือกสุ่มเอาประชากร ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ โรงเรียนรัฐบาลประจำจังหวัดและประจำอำเภอ จากจังหวัดต่าง ๆ ที่ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คือ จังหวัดอุดรธานี เลย หนองคาย ขอนแก่น สกลนคร นครพนม อุดรราชธานี นครราชสีมา สุรินทร์ และมหาสารคาม โดยวิธีสุ่มตัวอย่างเพียง ๑๐ จังหวัด จากจำนวนทั้งสิ้น ๑๖ จังหวัด

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ

๑. ศึกษานิเทศก์วิชาสังคัมศึกษา ๕ คน
๒. ผู้บริหารโรงเรียนรัฐบาล ๑๐ คน
๓. ครูสอนวิชาสังคัมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๑๐๐ คน

ความจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามสำรวจหาข้อเท็จจริงจากแหล่งต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทตลอดจนปัญหาของครูสังคัมศึกษา เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถามให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุด ข้อมูลที่รวบรวมได้อาจจะไม่ตรงกับความเป็นจริงบ้าง ทั้งนี้ก็เพราะครูที่ตอบแบบสอบถามอาจจะไม่ปฏิบัติตามความเป็นจริง และการส่งแบบสอบถามนั้นผู้วิจัยไม่ได้สำรวจทุกจังหวัด นอกจากนี้ครูที่ตอบแบบสอบถามครั้งนี้ อาจตอบไม่ครบหมดทุกข้อ บางข้ออาจตอบไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ หรืออาจไม่เข้าใจคำถามดีพอ หรือภาษาในแบบสอบถามอาจจะสื่อความหมายได้ไม่ดีพอ จึงทำให้ข้อมูลที่ได้อาจบกพร่องไปบ้าง

วิธีศึกษาปัญหา คือ

๑. ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม และหาขอบข่ายของปัญหา
๒. สัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์วิชาสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา
๓. ส่งแบบสอบถามไปยังตัวอย่างประชากร โดยใช้แบบสอบถามแบบเติมคำ ตอบอย่างเสรี เลือกตอบและแบบประเมินค่า

คำจำกัดความ

สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกของ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เช่น ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ บรรณารักษ์ ฯลฯ

บทบาท หมายถึง อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับการงานโดยตรง และงานพิเศษที่ควรจะต้องทำของครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษา

วิชาสังคัมศึกษา หมายถึง วิชาที่ทำความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านสังคมและธรรมชาติ ได้แก่วิชาหน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ที่จัดสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

มัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง การจัดการศึกษาสายสามัญมีสามชั้นคือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ศึกษานิเทศก์ หมายถึง ผู้ทำการนิเทศวิชาสังคัมศึกษาประจำกรมสามัญศึกษา ประจำเขตการศึกษา และประจำจังหวัด

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้ทำการแทนครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่
ของโรงเรียนรัฐบาลประจำจังหวัด และโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอ ทั้งชายและหญิงในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ

ครูสังคัมศึกษา หมายถึง ผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์
ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนรัฐบาลประจำจังหวัด และโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง จังหวัด อุตรดิตถ์ เลย หนองคาย ขอนแก่น สกลนคร
นครพนม อุดรราชธานี นครราชสีมา สุรินทร์ และมหาสารคาม

โรงเรียนรัฐบาล หมายถึง โรงเรียนที่สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

คุณค่าของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจเกิดประโยชน์ดังนี้

๑. สถาบันฝึกหัดครู จะทราบถึงสถานภาพและบทบาทของครูสังคัมศึกษาที่มีใน
โรงเรียนและนอกโรงเรียน และนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงโปรแกรมการเตรียมครูสังคัม-
ศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

๒. นักการศึกษาและผู้บริหาร อาจนำไปใช้เป็นแนวทางแก้ไขข้อบกพร่อง โดย
จัดบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของครูสังคัมศึกษา

๓. อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชาสังคัมศึกษา และศึกษานิเทศก์วิชาสังคัมศึกษา
อาจนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

๔. เป็นแนวทางให้ผู้อื่นได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไป